

Çocuk ve Gençlerin Televizyonda Maç İzleme Alışkanlıklarının Spordaki Şiddet Eylemlerine Etkileri

Erdal ÇETİN

Öğr. Gör., Batman Üniversitesi Meslek Yüksekokulu, Batman, TÜRKİYE

Email: erdal.cetin@batman.edu.tr

Özet

Medya ve iletişim alanında gelişen teknolojiler sporun ve özellikle futbolun ticarileşmesinde (endüstrileşmesinde) önemli bir rol oynamıştır. Medyanın görsel unsurlarından olan Televizyon kanalları, spora yatırdıkları büyük rakamları şifreli yayıncılık ile karşılamaya çalışırken, endüstrileşen sporda kulüpler için büyük ekonomik kazançlar yaratmıştır. Türkiye'ye 1990'lı yıllardan itibaren yerleşen şifreli yayıncılık spor yayını değiştirdiği gibi spor seyircisi üzerinde önemli değişiklikler yaratmıştır. Bireyler gelir dağılımları ve ikamet durumlarına göre ya stadyumlara, ya da ev ve kafe/kıraathane/pastane gibi toplu izleme yerlerinde ücret ödeyerek müsabaka izlemeye başlamıştır. Özellikle kafe/kıraathane/pastane gibi toplu izleme yerleri ekonomik döngü sağladıkları gibi yeni bir kültür de oluşturmuştur. Bu çalışmanın amacı, gençlerin ve çocukların maç izleme alışkanlıklarının patolojik (anormal, şiddet, kriminal) davranışları sergilemede etkili olup olmadığını ortaya koymaktır. Çalışmada kafe/kıraathane/pastane gibi toplu izleme mekânları ile ev ortamlarında maç izleyen; değişik yaş, cinsiyet ve gelir dağılıma sahip bireylerin tuttukları takıma, rakip takıma ve hakemlere yönelik bakış açıları karşılaştırılmaya çalışılmaktadır. Bunun için Batman ilinde ikamet eden, lisede öğrenim gören 13-19 yaş aralığında bulunan 110 kız, 206 erkek öğrenciye 24 sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır. Anket çalışmasından elde edilen veriler SPSS 21.0 programı ile analiz edilmiştir. Çalışma örnekleminde yer alan çocuk ve gençlerin fanatizme dair olumlu algılarının olduğu görülmüştür. Kızların % 65,5'i, erkelerin de % 68'i kendilerini fanatik olarak gördüklerini belirtmiştir. Bireylerin % 27,8'i televizyon ekranlarındaki bütün maçları izlediklerini, % 56'sı bazı maçları izlediklerini, % 16,1'i ise çok az müsabaka izlediklerini beyan etmiştir. Söz konusu çalışmada en önemli hususlardan biri maç izleme sıklığı fazla olan bireylerin tuttukları takıma, rakip takıma ve hakemlere daha fazla küfrettiklerini ve maç izlerken etrafındaki nesnelere zarar verdiklerini söylemeleridir. Yine kafe/kıraathane/pastane gibi toplu izleme yerlerinde müsabaka seyreden çocuk ve gençler, ev ortamlarında aile üyeleriyle beraber maç izleyenlere göre kendi takımlarına, rakip takıma ve hakemlere karşı daha saldırgan olduklarını, küfrettiklerini; maç izleme esnasında nesnelere zarar verdiklerini beyan etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Spor ve şiddet, Maç izleme alışkanlığı, Televizyon ve spor

The Effects of the Habits of Children and Teenagers Watching Matches on Television to the Violence Actions at Sport

Abstract

The technologies developed in media and communication areas have played an important role in commercialization (industrialization) of sport and especially football. While television channels which are visual elements of media, create great economic incomes for clubs in industrialized sports, they tried to meet the great numbers that they invested in sport with ciphered broadcast. Ciphered broadcast which settled in Turkey as of 1990 both changed the sports broadcast and create important changes on sport spectators. Individuals, according to their income distributions and residence situations, started to watch the contests via making payment whether in the stadiums or at home and public watch places such as coffee houses/cafes/cake shops. Public watch places especially such as coffee houses/cafes/cake shops both provide economic cycle and constitute a new culture. The aim of this study is to present whether the habits of children and teenagers' watching contests are effective in displaying pathological (abnormal, violence, criminal) attitudes or not. In this study, the viewpoints of individuals, who watch the matches in public watch places such as coffee houses/cafes/cake shops and home atmosphere and are in different ages, genders and have different incomes, towards their own teams, rivals and referees are tried to be found out. For this, a questionnaire consists of 24 questions was applied to the 110 female students and 206 male students who are between 13-19 years old and reside in Batman. The data obtained from the questionnaire study were analyzed with SPSS 21.0 program. It was seen that the children and teenagers who took part in the study sample have a positive perception as to fanaticism. % 65,5 of females, and % 68 of males pointed out that they regard themselves as fanatic. % 27,8 of individuals declared that they watch all the contests on TV, % 56 of them declared that they watch some of the contests and % 16,1 of them declared that they watch very few contests. One of the most important points in the study mentioned is that the individuals who watch the matches more often say that they swear more to the teams they supported, to the rivals and referees and give harm to the objects while they watch a match. Also the children and teenagers who watch the contests in public watch places such as coffee houses/cafes/cake shops, compared to the individuals who watch the matches with the family members in a home atmosphere, declared that they are more aggressive towards their own teams, rivals and referees and they swear more and give harm to the objects while they watch a match.

Keywords: Sport and violence, The habit of watching match, Television and sport

Giriş

Tutukluları takım ile özdeşleşerek yaşam boyu oluşturduğu aidiyetlerine spor aidiyetini ekleyen “tarafdar”, sporun türüne ve oynanan sporun önemine göre bazen sadece bir izleyici, bazen bir müşteri, bazen de oynanan spora etki eden bir özne olabilmektedir. Tarafdar, sporun ortaya çıkışından bu yana var olan ve günümüzde spor üzerindeki etkisi daha da belirginleşmiş karar mekanizmalarından birisini oluşturmaktadır.

Tarafdarlık mensubu bulunduğu, yakınlık hissettiği bireysel ya da grup sporları kulüplerinin faaliyetlerini maddi ve manevi olarak destekleyen, spor müsabakalarını stadyumlarda /salonlarda ya da TV başında izleyen, kulübün pazar ağının önemli bir parçasını oluşturan halk kitlesidir (Şahin,2003:104). Tarafdarlık insanlarda bulunan sosyal güdülerden (ait olma) ilham alır ve genelde bir takımı tutmak ile eş anlamlı kullanılır. Destekledikleri takımın sembollerini, renklerini, amblemlerini kullanarak aidiyet duygularını pekiştirmektedir (Doğan,2005:132).

Çağımızın tarafdarı ilgilendiği spor dalıyla ilişkisini sadece sporun yapıldığı mekân ile sınırlanmamaktadır. Özellikle medya aracılığı ile okuyucusu/dinleyicisi/seyircisi olduğu takımı hemen her yerde takip etmekte, müsabakalarını seyretmekte, dolaylı bir destek sunmaktadır. Medyanın önemli görsel unsurlarından olan televizyon, yeni bir alan inşa ederek zaman ve mekân olgusunu ortadan kaldırır ve takım-seyirci etkileşimini farklı bir düzlemde yeniden yaratır. Bu durum ilk etapta futbola, sonra bütün spor dallarına herkesin rahatça ulaşabildiği, izleyicilerin ilgi çeken ve gelir getiren bir araç haline gelmesini sağlamıştır (Şeker&Gölcü,2008:120).

1980’lerden sonra geniş kitleler tarafından gelen yüksek talep ve TV’lerin kar arzusu, sporun ekran açısından önemini arttırmıştır. En yüksek izleme oranlarına sahip spor müsabakaları ve bu müsabakaların yarattığı diğer programlar ilerleyen yıllarda paralı yayıncılığın önünü açacaktır (Arık,2008:288). Reytinglerin yüksek oluşu naklen yayınlarının, haberlerinin, tartışma programlarının, gazetede yerinin, spor magazininin ve benzeri yayınların büyük bir oranını spora ayırmasına yol açmaktadır (Ünsal&Ramazanoğlu,2003:38).

TV-spor ilişkisinin maddi anlamda kazanımları sadece televizyon kanalları için geçerli değildir. Spor kulüpleri de ciddi anlamda kazanımlar elde etmektedir. 1980’lerden itibaren ilk etapta futbol ile başlayan basketbol, voleybol ile devam eden ve günümüzde diğer amatör branşlar için de geçerli olan naklen yayıncılık, dijital/şifreli yayıncılık ile herkese açık olmayan, paralı yayınlara dönüşmüştür. Bu durum, daha önce stadyumlara/salonlara gelerek müşteri etiketini alan tarafdarın şifreli yayıncılık ile seyir parası vermesini getirmiştir (Arık,2008:206-207). “Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği (FIFA)’nın resmi verilerine göre (2004), 2002 Dünya Kupası, toplam 213 ülkeye ulaşmış ve turnuva boyunca yaklaşık 41 bin 100 saatlik yayın gerçekleştirilmiştir. Bu rakam 1990 yılında sadece 87 ülke ile sınırlıydı. En son 1998 Dünya Kupası’ndaki, rakamlarla karşılaştırıldığında bu durum yaklaşık yüzde 38’lik bir yükselişe tekabül etmektedir. Bu dönemde Dünya Kupası’nı seyreden toplam izleyici sayısı 49,2 milyar kişiye ulaştı. Aynı şekilde turnuva boyunca birçok maç, özellikle de Brezilya-İngiltere maçı ve Brezilya-Almanya finali tüm dünya genelinde en çok seyredilen karşılaşmalar oldu. Yayın saatlerinin özellikle Avrupa ülkelerinin prime-time’ına göre ayarlanmamasına rağmen, her karşılaşmayı ortalama 352,6 milyon kişi televizyon karşısından seyretti” (Arık,2008:204).

TV futbol ilişkisinin diğer kazanımı olan spor kulüpleri için naklen yayın gelirleri ciddi bir kazanç olmaktadır. Sporun seyir yönünün ön plana çıkması naklen gelirlerinin yanı sıra

reklam, sponsor ve forma satışları yeni gelirler yaratmıştır. Nitekim 2004 yılında FİFA başkanı gelirlerinin %60'ının TV'lerden geldiğini belirtmiştir. Yine %36'sını TV aracılığı ile dolaylı olarak kazanıldığı sponsor ve pazarlama gelirleri olarak açıklanmıştır (Arık,2008:210).

Authier, Fransa'da paralı yayıncılık ile ilgili olarak; bedava kamu hizmetlerine alışmış Fransızların bedelli (ücretli) TV yayıncılığına ancak futbol ile ikna olduğunu söylemiştir. (Authier'den aktaran Arık,2008:206-207). Bir örnek olarak Fransızların paralı yayıncılığa futbol üzerinden girişli sadece TV gelirlerine yansımamıştır, aynı zamanda kulüpler için ciddi bir gelir üretmiştir. Fransa profesyonel futbol ligi 1970'lerde TV kanallarından aldıkları gelir % 0 iken,1990'larda %21, 2000'li yıllarda ise %56'ya kadar çıkmıştır. Yine seyir kültürünün getirdiği sponsor ve reklam gelirleri 1970'te %1 iken günümüzde ise %16 civarındadır (Çetin,2003:112).

Türkiye'de Cine5 ve Teleon başlayan şifreli spor yayıncılığı 2001 yılında Digitürk ile devam etmektedir. 2000'li yılların başında 700 bine ulaşan Cine5 üye sayısı Lig TV ile 2014 yılında 3 milyona yakın bir seviyeye ulaşmıştır (www.ligtv.com). 1996 yılında Cine5'in verdiği 40 milyon dolarlık ihale bedeli 2010 yılında Digitürk ile 321 milyon dolara çıkmıştır. Bu gelirin %77'si kulüplerin kasasına girmiştir (www.hurriyet.com.tr/ekonomi/13473866.asp).

Dünya sporunda başlayan TV-spor birlikteliğine yönelik yapılan bilimsel açıklamalar iki tavır geliştirmiştir. Birincisi bu ilişkiye rasyonel bakan, kulüpler, TV'ler, sporcular ve seyirciler açısından getirdiği faydalar bakımından olumlu bir gelişim olarak gören yaklaşımdır. Bu yaklaşım sporun endüstriyellesmesini getirdiği maddi kazançlar ekseninde yaklaşmaktadır. İkinci yaklaşım bu ilişkinin futbolun doğasından koparılmasına neden olduğu gerekçesi ile olumsuz bakmaktadır. Bu yaklaşım kapitalist üretim sisteminin işçi-iş veren ilişki çerçevesine bir rant alanı oluşturması açısından sorunlu bulmaktadır.(Arık,2003:198-199). Talimciler'e (2020:162) göre sporun/futbolun medya ve sponsorluklar aracılığıyla şirketleşme çabaları, bir hususun gözden kaçırılmasına neden olmaktadır. O da taraftarlardaki irrasyonel davranışlarıdır. Taraftarlardaki irrasyonellik, şirketleşme açısından sorunlu bir durumdur.

TV spor birlikteliği ile şifreli yayıncılık 1990'lı yıllardan itibaren Türkiye'de yeni bir spor mekânı yaratmıştır. Özellikle taşrada stadyumlarda maç izleyemeyen taraftarlar kıraathane/kahvehane (pastane vb. daha lüks mekânlar) gibi mekânlarda yeni bir kültür oluşturmaktadır. Türkiye'de taraftarlığın yoğun olarak 3 büyük İstanbul takımı ile sınırlanmış olması, taraftarların bulunduğu yerleşim yerlerinde yeni bir mekân yaratmasına neden olmaktadır. Bu mekânlar bazen aynı takım taraftarlarının yoğunlaştığı, bazen de bilinçli bir tercih olarak farklı takımları tutan taraftarların buldukları mekânlar olmaktadır. Bu mekânlar bazen taraftarların birlikte hareket ettiği, tezahüratlarda bulunduğu küçük stadyumları andırmaktadır. Kıraathane/kahvehane vb. toplu izleme mekânları birer mini stadyuma dönüşürken doğal olarak stadyumlarda yaşanan şiddet, saldırganlık, küfür ve hakaret gibi eylemleri de barındırmaya başlamıştır. Yoğun olarak gençlerin izledikleri müsabakalar küfürlerin olduğu, masa ve sandalyelere vurulduğu, insanların bazen birbiri ile sataştığı ortamlara dönmektedir. Bütün kitlelerde olduğu gibi, bu mekânlarda da bireyler, arkasına sığındıkları kitleleri alarak ve her türlü kötü sözleri yüz yüze hesaplaşmadan yaptığı ve karşılığını almadığı bir kabadayılığa ortam hazırlamaktadır (Erkal, Güven, Ayan,1998:161). Nitekim gerek kavgalar gerekse küfürler diğer şiddet ritüelleri ile paralellik gösterir ve ondan doğar. Aniden ortaya çıkan bir saldırı ya da savunma biçiminden daha ziyade şiddet ile alt yapısı hazırlanmış olan bir koşullanma hali de olabilmektedir (Tilly,2009:243-244). Özellikle

bireyler toplu izleme mekânlarına küfür, saldırganlık ve şiddet eylemleri için hazırlıklı gidebilmektedirler.

Her yaştan bireylerin maç izledikleri bu mekânlarda çocuk (18 yaş altı) ve gençlerin yoğunlaştığı görülmektedir. Çoğu okul çağındaki olan bu çocuk ve gençlerin maç izlemek için bu mekânları tercih etmeleri şiddet sorunsalı ile birlikte değerlendirilebilir. Bu yeni maç izleme alışkanlığı şiddet ritüellerini barındırması ve şiddeti kullanışlı bir araca dönüştürmesi açısından özellikle çocukluk sosyolojisi için yeni bir sorun alanı yaratabilmektedir.

Yöntem

Çalışmanın amacı toplu izleme yerlerinde maç izleme alışkanlığı edinmiş çocuk ve gençlerin spordaki şiddet ve saldırganlık eylemlerine ne derece eğilimli olduklarını ortaya çıkarmaktır. Ev ortamında maç izleme ile toplu izleme mekânları arasında hakeme rakibe küfür etme, maç izleme esnasında yanındaki insanlarla tartışma, nesnelere zarar verme gibi durumlarda herhangi bir ilişki var mı? Müsabakaların beraber izledikleri kişilerin(aile üyeleri, arkadaş, tek başına, tanımadıkları kişiler) söz konusu şiddet eylemlerini azaltmada ya da arttırmada etkisi nedir? Birer değişken olarak cinsiyet, yaş vb. demografik faktörler şiddet olgusunu etkiliyor mu? Bu sorulara yanıt aramak çalışmanın temel hedeflerindedir. Ayrıca çocuk ve gençlerin fanatizme dair algıları, maç izleme sıklıkları gibi faktörlerle irdelenmiştir.

Çalışma Batman ilini kapsamaktadır. Batman il merkezinde lise düzeyinde eğitim gören 110 kız 206 erkek toplam 316 öğrenciye 24 sorudan oluşan bir anket formu uygulanmıştır. Anket formunda demografik bilgilerin yanı sıra spor ve şiddet eylemlerine ilişkin sorular sorulmuştur. Bireylerin maç izleme alışkanlıkları, müsabakaları hangi ortamlarda, kiminle izledikleri, maç izlerken küfür etme eylemleri, yanındaki bireylerle tartışıp tartışmadıkları ve stadyumlarda şiddet eylemlerine bakış açıları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anket Batman ilinden bulunan iki Anadolu lisesi, bir fen lisesi, bir meslek lisesi, bir spor lisesi ve lise düzeyinde eğitim veren özel bir dershanede okuyan öğrencilere uygulanmıştır. Anketin uygulandığı bireylerde aranan ön şart öğrencileri maç izleme alışkanlıklarının olmasıdır. Maç izleme alışkanlığı bulunmayan öğrencilere anket formu verilmemiştir. Anket uygulaması esnasında öğrencilerin değişik yaş, cinsiyet ve sınıf kademelerinde bulunmalarına dikkat edilmiştir.

Elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS21.0 programı ile analiz edilmiştir. Ki-kare testi ile değişkenler arasında neden sonuç ilişkileri analiz edilip % 5 hata payı ile yorumlanmıştır.

Bulgular

Örneklem grubunu oluşturan çocuk ve gençlerin cinsiyet ve yaşlarına ilişkin dağılım aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Örneklem grubunun cinsiyet ve yaş dağılımı

		Cinsiyet		Toplam	
		Kız	Erkek		
Yaş Dağılımı	14 yaşında	Frekans	7	8	15
		Yüzde (%)	2,2%	2,5%	4,7%
	15 yaşında	Frekans	36	52	88
		Yüzde (%)	11,4%	16,5%	27,8%
	16 yaşında	Frekans	23	64	87
		Yüzde (%)	7,3%	20,3%	27,5%
	17 yaşında	Frekans	37	50	87
		Yüzde (%)	11,7%	15,8%	27,5%
	18 yaşında	Frekans	6	27	33
		Yüzde (%)	1,9%	8,5%	10,4%
	19 yaşında	Frekans	1	5	6
		Yüzde (%)	0,3%	1,6%	1,9%
	Toplam	Frekans	110	206	316
		Yüzde (%)	34,8%	65,2%	100,0%

Tablo 1’de görüldüğü gibi örneklem grubunun içinde yer alan bireylerin % 65,2’si erkeklerden, % 34,8’i ise kızlardan oluşmaktadır. Kız ve erkekler arasındaki oran farklılığının nedeni “maç izleme alışkanlığı”nın erkeklerde daha yaygın olmasıdır. Araştırmanın yönteminde de belirtildiği gibi anket sorularının yanıtlamaları için bireylerin maç izleme alışkanlıklarının olması gerekmektedir.

Yaş değişkenine bakıldığında ise örneklem grubunun 15-17 aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. 15 yaşında olanların oranı % 27,8, 16 ve 17 yaşında olanların oranları % 27,5’tir. Aynı oranlar 18 yaşında % 10,4, 14 yaşında % 4,7, 19 yaşında ise % 1,9’dur.

Tablo 2. Örneklem grubunun maç izleme sıklıklarının dağılımı

Maç İzleme Sıklığı	Frekans	Yüzde
Bütün maçları izlerim	88	27,8
Bazen izlerim	177	56,0
Çok az (denk geldiğimde) izlerim	51	16,1
Toplam	316	100,0

Çalışma kapsamında görüşülen çocuk ve gençlerin % 28,8'i bütün maçları izlemeye çalıştıklarını, % 56'sı bazı maçları izlediklerini, % 16,1'i ise çok nadir (denk geldiklerinde) izlediklerini beyan etmiştir.

Tablo 3. Örneklem grubunun maç izledikleri mekânların dağılımı

Maç İzlenme Mekânları	Frekans	Yüzde
Evde	224	70,9
Kafe/kıraathane/Pastane	39	12,3
Diğer	11	3,5
Hem ev hem de kafe/kıraathane/pastane	38	12,0
Hem ev hem de diğer	4	1,3
Toplam	316	100,0

Görüşülen bireylerin % 70,9'u müsabakaları ev ortamında, % 12,3'ü kafe/kıraathane/pastane gibi toplu izleme mekânlarında, % 3'ü ise işyerleri, internet kafe gibi seçeneklerin yazıldığı diğer mekânlarda, % 12'si ise hem ev hem de toplu izleme mekânlarında müsabaka seyrettiklerini belirtmiştir. Çocuk ve gençlerin yaklaşık 4'te 1'i maç izlemek için toplu izleme mekânlarını tercih etmişlerdir.

Tablo 4. Örneklem grubunun maçları beraber izledikleri bireylerin dağılımı

Maçların Beraber İzlendiği Kişiler	Frekans	Yüzde
Aile üyelerimle	133	42,1
Arkadaşlarımla	70	22,2
Tek başıma	57	18,0
Diğer	15	4,7
Hem arkadaşlarım hem de aile üyelerimle	22	7,0
Hem aile üyelerimle hem de tek başıma	8	2,5
Hem arkadaşlarım Hem de tek başıma	1	0,3
Hepsi	10	3,2
Toplam	316	100,0

Çocuk ve gençlerin % 42,1'i aile üleriyle, % 22,2'si arkadaşlarıyla % 18'i tek başına, % 7'si hem arkadaşları hem de aile üleriyle beraber maç izlediklerini belirtmiştir. Tablo 3'te görüldüğü gibi ev ortamında maç izleyen bireylerin oranı % 70,9 olmasına rağmen aile üleriyle beraber maç izleme sıklığı daha düşük bir oran çıkmıştır.

Tablo 5. Örneklem grubunun kendilerini fanatik olarak görüp görmediklerini ilişkin dağılım

Fanatiklik görüşü	Frekans	Yüzde
Evet	212	67,1
Hayır	104	32,9
Toplam	316	100,0

Çalışma açısından çarpıcı olan bir diğer bulgu çocuk ve gençlerin fanatizme dair olumlu bir algılaya sahip olmalarıdır. Örneklem grubunun % 67,1'i kendilerini fanatik olarak gördüklerini beyan etmiştir. Buna karşın fanatik olmadıklarını beyan edenlerin oranı % 32,9'dur. Tablo 5'in verilerinde görülen yüksek fanatiklik durumunun bir nedeni, örneklem grubunun takıma bağlılığı bu şekilde ifade etmeleri ile ilgilidir. Çocuk ve gençler kendilerini fanatik olarak görürken tuttıkları takıma o duygu üzerinde bir aidiyet geliştirmektedir.

Oysaki sporda fanatizm, bir takıma toplum tarafında hoş görülmececek derecede aşırı bağlılığı ifade eder (Doğan,2005:134) ve daha ileri boyutu holiganizmdir. Fanatizm ile gelen aşırı ve bağnaz bağlılık holiganizm ile şiddet ve saldırganlık özelliği almaktadır (Koçer, 2012:113).

Tablo 6. Örneklem grubunun TV ekranlarında maç izlerken rakibe/takımına/hakeme küfretme davranışlarının dağılımı

Rakibe/takımına/hakeme küfretme dağılımı	Frekans	Yüzde
Sık sık	105	33,2
Bazen	115	36,4
Hiç	96	30,4
Toplam	316	100,0

TV’de maç izleme esnasında rakip takıma, tuttıkları takıma veya hakeme sık sık küfrettiklerini işaretleyenlerin oranı % 33,2’dir. Aynı oran “bazen” şıkkında % 36,4, “hayır” şıkkında % 30,4’tür. Benzer oranlar çocuk ve gençlerin beraber müsabaka izledikleri bireylerin küfretme davranışlarında da görülmektedir. Söz konusu çocuk ve gençlerin % 28,5’i beraber maç izledikleri bireylerin sık sık küfrettiklerini, % 37,3 ise bazen küfrettiklerini dile getirmiştir.

Tablo 7. Örneklem grubunun TV’de maç izledikleri mekânlar ile rakibe/takımına/hakeme küfretme davranışının dağılımı

		Rakibe/takımına/hakeme küfretme			Toplam	
		Sık sık	Bazen	Hiç		
Maç İzlenme Mekânları	Evde	Frekans	58	79	87	224
		Yüzde (%)	18,4%	25,0%	27,5%	70,9%
	Kafe/kıraathane/pastane	Frekans	25	13	1	39
		Yüzde (%)	7,9%	4,1%	0,3%	12,3%
	Diğer	Frekans	5	5	1	11
		Yüzde (%)	1,6%	1,6%	0,3%	3,5%
	Hem ev hem de kafe/kıraathane/pastane	Frekans	17	17	4	38
		Yüzde (%)	5,4%	5,4%	1,3%	12,0%
	Hem ev ve hem de diğer	Frekans	0	1	3	4
		Yüzde (%)	0,0%	0,3%	0,9%	1,3%
	Toplam	Frekans	105	115	96	316
		Yüzde (%)	33,2%	36,4%	30,4%	100,0%
		0.000	p<0.05		Anlamlı	

Tablo 7’de görüldüğü gibi evde maç izleyen bireylerde rakibe, takımına ya da hakeme küfretme davranışı, kafe/kıraathane/pastane gibi toplu izleme mekânlarında izleyen taraftarlara göre son derece düşük çıkmıştır. Müsabakaları evde izlediklerini beyan edenler içerisinde hiçbir şekilde küfür etmediklerini işaretleyenlerin oranı % 38,8 iken, aynı oran kafe/kıraathane/pastane gibi toplu izleme mekânlarında izleyen taraftarlarda sadece % 2,6’dır. Yine aynı şekilde evde maç izleyenlerin % 25,9’u sık sık küfrettiklerini söylerken, aynı oran toplu izleme mekânlarında % 64,1’dir. Bu bağlamda aile ortamında izlenen müsabakalarda küfretme davranışlarının daha düşük olduğu ve ev ortamının dengeleyici bir işlevinin olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Örneklem grubunun beraber TV’de maç izledikleri bireyler ile rakibe/takımına/hakeme küfretme davranışının dağılımı

		Rakibe/takımına/hakeme küfretme			Toplam	
		Sık sık	Bazen	Hiç		
Maçların Beraber İzlediği Kişiler	Aile üyelerimle	Frekans	35	48	50	133
		Yüzde (%)	11,1%	15,2%	15,8%	42,1%
	Arkadaşlarımla	Frekans	38	21	11	70
		Yüzde (%)	12,0%	6,6%	3,5%	22,2%
	Tek başıma	Frekans	15	22	20	57
		Yüzde (%)	4,7%	7,0%	6,3%	18,0%
	Diğer	Frekans	8	4	3	15
		Yüzde (%)	2,5%	1,3%	0,9%	4,7%
	Hem arkadaşlarım hem de aile üyelerimle	Frekans	7	7	8	22
		Yüzde (%)	2,2%	2,2%	2,5%	7,0%
	Hem aile üyelerimle hem de tek başıma	Frekans	0	7	1	8
		Yüzde (%)	0,0%	2,2%	0,3%	2,5%
	Hem arkadaşlarım hem de tek başıma	Frekans	0	1	0	1
		Yüzde (%)	0,0%	0,3%	0,0%	0,3%
	Hepsi	Frekans	2	5	3	10
		Yüzde (%)	0,6%	1,6%	0,9%	3,2%
	Toplam	Frekans	105	115	96	316
		Yüzde (%)	33,2%	36,4%	30,4%	100,0%
		0.001	p<0.05		Anlamlı	

Bir önceki tablo ile paralel olarak tablo 8’de çocuk ve gençlerin beraber maç izledikleri bireyler ile küfretme davranışları arasında bir ilişkinin olup olmadığı incelenmiştir. Verilere göre çocuk ve gençlerin beraber maç izledikleri bireyler, onların maç izleme esnasındaki

küfretme davranışlarını etkilemektedir. Aile üyeleriyle birlikte maç izleyenlerin % 37,6'sı hiçbir şekilde küfretmediklerini belirtmiştir. Yine tek başına maç izleyenlerde bu oran 35,1 iken, aynı oran arkadaşları ile birlikte maç izleyenlerde sadece 15,7'dir. Aile üyeleriyle beraber müsabaka izleyen söz konusu gençlerde sık sık küfretme davranışında bulunanların oranı 26,3'tür. Buna karşın arkadaşlarıyla beraber maç izleyenlerde bu oran % 54,3'tür.

Tablo 9. Örneklem grubunun TV ekranlarında maç izleme süresince yanındaki bireylerle sözlü veya fiziki tartışmaların dağılımı

Yanında bulunan insanlarla tartışma	Frekans	Yüzde
Sık sık	54	17,1
Bazen	86	27,2
Hiç	176	55,7
Toplam	316	100,0

Çalışma kapsamında görüşülen bireylerin % 17,1'i beraber maç izledikleri bireylere “sık sık”, % 27,2'si ise “bazen” tartışma yaşadıklarını belirtmiştir.

Tablo 10. Örneklem grubunun TV ekranlarında maç izleme süresince yanındaki nesnelere zarar verme davranışlarının dağılımı

Nesnelere zarar verme	Frekans	Yüzde
Sık sık	28	8,9
Bazen	54	17,1
Hiç	234	74,1
Toplam	316	100,0

Tablo 10'da görüldüğü gibi çocuk ve gençlerin bir kısmı TV ekranlarında maç izlerken, yanında bulunan nesnelere zarar verdiklerini söylemiştir. Maç izlerken sık sık yanında bulunan nesnelere zarar verdiklerini beyan edenler % 8,9, bazen zarar verdiklerini beyan edenler ise % 17,1'dir.

Tablo 11. Örneklem grubunun maç izlerken etrafında bulunan nesnelere zarar verme davranışları ile beraber maç izledikleri bireylerin dağılımı

		Nesnelere zarar verme			Toplam	
		Sık sık	Bazen	Hiç		
Maçların Beraber İzlendiği Kişiler	Aile üyelerimle	Frekans	7	20	106	133
		Yüzde (%)	2,2%	6,3%	33,5%	42,1%
	Arkadaşarımla	Frekans	13	10	47	70
		Yüzde (%)	4,1%	3,2%	14,9%	22,2%
	Tek başıma	Frekans	5	6	46	57
		Yüzde (%)	1,6%	1,9%	14,6%	18,0%
	Diğer	Frekans	2	5	8	15
		Yüzde (%)	0,6%	1,6%	2,5%	4,7%
	Hem arkadaşlarım hem de aile üyelerimle	Frekans	1	8	13	22
		Yüzde (%)	0,3%	2,5%	4,1%	7,0%
	Hem aile üyelerimle hem de tek başıma	Frekans	0	1	7	8
		Yüzde (%)	0,0%	0,3%	2,2%	2,5%
	Hem arkadaşlarım hem de tek başıma	Frekans	0	0	1	1
		Yüzde (%)	0,0%	0,0%	0,3%	0,3%
	Hepsi	Frekans	0	4	6	10
		Yüzde (%)	0,0%	1,3%	1,9%	3,2%
	Toplam	Frekans	28	54	234	316
		Yüzde (%)	8,9%	17,1%	74,1%	100,0%
0.015		p<0.05			Anlamlı	

Müsabaka izleme esnasında etrafında bulunan nesnelere zarar verme davranışları ile müsabakanın beraber izledikleri kişi arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Müsabakaları aile üyeleri ile birlikte izleyenlerde, etrafında bulunan nesnelere “sık sık” zarar verdiklerini belirtenlerin oranı % 5,3, “bazen” zarar verdiklerini belirtenlerin oranı ise % 15’tir. Buna

karşın arkadaşları ile birlikte maç izleyende ise oranlar daha yüksek çıkmıştır. Arkadaşları ile müsabaka izleyip sık sık etrafında bulunan nesnelere zarar verdiğini beyan edenlerin oranı % 17,9, bazen zarar verdiklerini beyan edenlerin oranı ise 14,3 olarak tespit edilmiştir. Genel olarak diğer şıklar ile birlikte değerlendirildiğinde aile üyelerinin çocuk ve gençler üzerinde bir kontrol mekanizması oluşturdukları ve onların agresif davranışlarını minimize ettikleri görülmektedir.

Tablo 12. Örneklem grubunun stadyumlarda/salonlarda yaşanan şiddet olaylarına yaklaşımlarının dağılımı

Stadyumlarda/salonlarda şiddete karşı tutum	Frekans	Yüzde
Olumlu yaklaşıyorum	98	31,0
Bazen olumlu yaklaşıyorum	93	29,4
Olumsuz yaklaşıyorum	125	39,6
Toplam	316	100,0

Görüşme yapılan çocuk ve gençlerin stadyumlarda/salonlarda yaşanan küfür, yabancı madde atma vb. şiddet olaylarına ilişkin yaklaşımları sorulmuştur. Söz konusu çocuk ve gençlerin % 31'i şiddet olaylarına olumlu, % 29,4'ü ise bazen olumlu yaklaşmaktadır. Buna karşın olumsuz yaklaşımların oranı sadece % 39,6'dır. Stadyumlarda/salonlarda yaşanan şiddet olaylarına yönelik olumlu tutum ile maç izlerken şiddet ritüellerine başvurma arasında benzer verilerin olduğu görülmektedir.

Tablo 13. Örneklem grubunun stadyumlarda/salonlarda yaşanan şiddet olaylarına yaklaşımları ile maç izledikleri mekânların dağılımı

		Şiddete karşı tutum			Toplam	
		Olumlu	Bazen	Olumsuz		
Maç İzlenme Mekânları	Evde	Frekans	53	67	104	224
		Yüzde (%)	16,8%	21,2%	32,9%	70,9%
	Kafe/kıraathane/pastane	Frekans	26	6	7	39
		Yüzde (%)	8,2%	1,9%	2,2%	12,3%
	Diğer	Frekans	4	2	5	11
		Yüzde (%)	1,3%	0,6%	1,6%	3,5%
	Hem ev hem de kafe/kıraathane/pastane	Frekans	15	16	7	38
		Yüzde (%)	4,7%	5,1%	2,2%	12,0%
	Hem ev ve hem de diğer	Frekans	0	2	2	4
		Yüzde (%)	0,0%	0,6%	0,6%	1,3%
	Toplam	Frekans	98	93	125	316
		Yüzde (%)	31,0%	29,4%	39,6%	100,0%
0.000		p<0.05			Anlamlı	

Tabloda görüldüğü söz konusu çocuk ve gençlerin stadyumlarda/salonlarda yaşanan şiddet olaylarına bakış açıları ile maç izledikleri mekânların dağılımı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ev ortamında maç izleyen bireylerde stadyumlarda/salonlarda yaşanan küfür, yabancı madde atma vb. şiddet olaylarına olumlu yaklaşanların oranı (% 23,7) düşük çıkarken, kafe/kıraathane/pastane gibi toplu izleme mekânlarında müsabaka izleyenlerin oranı (% 74,4) oldukça yüksek tespit edilmiştir.

Sonuç

TV-spor birlikteliği ile izlenebilirliğin kolaylaşması sporun kiteselleşmesini daha da artırmıştır. Sporun kiteselleşmesi endüstriyel spor için önemli bir takım kazanımlar yaratmıştır. Öncelikle birliktelik çift taraflı bir ekonomik fayda sağlamıştır. Öyle ki kulüpler için naklen yayın, sponsorluklar ve reklam gelirleri ciddi bir kalem oluşturmaktadır. Aynı şey TV kanalları içinde geçerli olmuştur. TV kanalları kulüplere verdiği yüksek rakamlardan dolayı doğrudan yayını kaldırıp yerine şifreli (paralı) yayımları getirmektedir.

Şifreli yayıncılığın 1990'lı yıllardan itibaren Türkiye'ye girmesi yeni bir izleme kültürü oluşturmuştur. Özellikle maddi anlamda yoksul sayılabilen bölgelerde sporseverlerin kafe/kıraathane/pastane vb. toplu izleme mekânlarını kullandıkları görülmüştür. Türkiye'de toplu izleme mekânlarında üç büyük İstanbul takımlarının maçları ile neredeyse stadyum/salon atmosferi yaratılmaktadır. Söz konusu iş yerlerine her yaşta insanlar gelmekle beraber, çocuk ve gençlerin daha çok rağbet ettikleri görülmüştür. Özellikle çocuk ve gençlerin spora ilişkin algıları, tutumları, davranışları üzerinde ciddi bir etki yapabilecek bu ortamlarda bir takım şiddet eylemleri de karşımıza çıkmaktadır.

Çalışma kapsamında görüşülen çocuk ve gençlerin televizyonlarda maç izleme sıklıkları, maç izledikleri mekânlar, beraber izledikleri bireyler ile şiddet eylemleri arasında anlamlı bir takım farklılıkların olduğu görülmüştür. Görüşülen çocukların % 27,8'i bütün maçları izlediklerini, % 56'sı ise bazı maçları izlediklerini beyan etmiştir. Çocuk ve gençlerin neredeyse tamamı bu müsabakaları evde, toplu izleme mekânlarında ve işyerlerinde izlediklerini belirtmişlerdir. Toplu izleme mekânlarını diğer şıklarla beraber işaretleyenlerin oranı % 24,3'tür. Yani her dört çocuk ve gençten biri müsabaka izlemek için toplu izleme mekânlarını tercih etmektedir.

Araştırmada elde edilen diğer bir veri çocuk ve gençlerin televizyondaki müsabakaları kiminle beraber izledikleridir. % 42,1'i aile üyeleriyle beraber seyrettiklerini belirtirken, % 22,2'si arkadaşlarıyla, % 18'i ise tek başına izlemeyi tercih etmiştir.

Dikkat çeken diğer bir veri, fanatizme dair görüşleridir. Çocukların % 67,1'i kendilerini fanatik olarak görmektedir. Genel olarak örneklem grubunda fanatizme dair olumlu bir bakış açısının olduğu görülmektedir.

Maç izleme esnasında rakibe/takımına/hakeme “sık sık” küftediklerini beyan edenler % 33,2 iken, “bazen” küftediklerini beyan edenler % 36,4 olarak tespit edilmiştir. Küfür edenler ile izlenen mekân arasında ciddi bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Evde maç izleyenlerde “sık sık” küftediklerini söyleyenlerin oranı % 25,9 iken, aynı oran toplu izleme mekânlarında % 64,1 gibi yüksek bir değer çıkmıştır. Yine arkadaşları ile birlikte TV ekranlarında maç izleyen çocuk ve gençlerin % 54,3'ü “sık sık” küftediklerini belirtmişlerdir.

Diğer bir veri, söz konusu çocuk ve gençlerin TV ekranlarında maç izlerken yanlarında bulunan insanlarla tartışıp tartışmadıklarıdır. Çocuk ve gençlerin % 17,1'i yanlarında bulunan bireylerle “sık sık”, % 27,2'si ise “bazen” tartıştıklarını beyan etmiştir. Söz konusu örneklem grubunun % 26'sı maç izlerken etrafında bulunan nesnelere zarar verdiklerini söylemiştir. Özellikle arkadaşları ile birlikte müsabaka izleyenlerin etraflarında bulunan nesnelere daha fazla zarar verdikleri ortaya çıkmıştır.

Çalışma açısından önemli sayılabilecek diğer bir bulgu, çocuk ve gençlerin stadyumlarda/salonlarda yaşanan şiddet olaylarına yaklaşımlarıdır. Örneklem grubunun % 31'i şiddet olaylarına olumlu yaklaşırken, % 29,4'ü şiddet olaylarını belli durumlarda (hakem hataları, rakip tahrikleri vb.) meşru görmektedir. Yine stadyumlardaki/salonlardaki şiddet olaylarını çeşitli gerekçelerle olumlu bulanların büyük bir oranının toplu izleme mekânlarında maç izleyen bireylerden oluştuğu görülmüştür.

Sonuç itibarıyla maç izleme alışkanlıkları özellikle çocuk yaşta olan bireylerin spordaki şiddet olaylarına yaklaşımlarını etkilemektedir. Fanatizm dair olumlu yaklaşım, ciddi bir sorun olmakla beraber, şifreli yayıncılığın toplu izleme mekânlarına yönlendirmesi bir takım tahriflere neden olabilmektedir. Aile ortamının denetimli yapısının bu mekânlar ile

kaybolması, çocuklarda olumsuz bazı alışkanlıkların edinilmesine neden olmaktadır. Çalışma boyunca aile ortamında ve aile bireyleri birlikte maç izleyenlerin küfür, saldırganlık, şiddet vb. eylemlerini daha fazla kontrol ettikleri görülmüştür. Çocuk yaşta şiddetin benimsenmesi, salt spor ortamı ile sınırlı kalınamayacağı bilinmelidir. Herhangi bir alanda öğrenilen şiddet ritüellerinin hayatın diğer alanları ile bir bütünlük kazanma riski oldukça yüksektir.

KAYNAKÇA

Arık MB (2008). “Futbol ve Televizyon Bağı: Simbiyoz Beslenme” İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 26: 197-222.

Çetin C (2003). Televizyon-Futbol (Spor) Birlikteliğinde Belirsizlik İlkesinin Gerekliliği: Fransa Modeli, Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2003, I (2):111-116.

Doğan O (2005), Spor Psikolojisi, Adana:Nobel Kitapevi.

Erkal ME, Güven Ö, Ayan D (1998), Sosyolojik Açısından Spor, İstanbul:Der Yayınları.

Koçer M (2012), Futbol Derneklerine Üye Olan Taraftarların Şiddet ve Holiganizm Eğilimlerinin Belirlenmesi: Kayseri Örneği Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 32:111-135.

Şahin HM (2003), Sporda Şiddet ve Saldırganlık, Ankara:Nobel yayın dağıtım.

Şeker M, Gölcü A (2008), “Futbolun Televizyonda Yeniden Üretimi” İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 26:115-134.

Talimciler A (2010), Sporun sosyolojisi Sosyolojinin Sporu, İstanbul:Bağlam yayınları.

Tilly C (2009), Kolektif Şiddet Siyaseti, Ankara: Phoenix yayınevi.

Ünsal B, Ramazanoğlu F (2013), Spor Medyasının Toplum Üzerindeki Sosyolojik Etkisi (2013), Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 2 (1):36-46.

www.ligtv.com

www.hurriyet.com.tr/ekonomi/13473866.asp